List 20. Tečaj XLV.

NOVICE

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold, 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 18. maja 1887.

Obseg: Občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Strešna lepnica (Dachpappe). — Deset pravil, kako drevje rezati. — Gospodarske novice. — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Tajnikovo poročilo o delovanji „Matice Slovenske“ v dobi od 28. aprila 1886 — 13. aprila 1887. (Dalje.) — Razprava o proračunu naučnega ministerstva. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V četrtek 26. t. m. bo zopet občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske, o kateri smemo trditi, da je najvažnejša za Kranjsko. Iz upravniškega poročila, kojega je vsak ud dobil, razvidi se njen ugodni stan, in iz raznih poročil o delovanji glavnega odbora v tem listu, razvidno je njeno živahno delovanje.

Ako se sme rastoče število udov vzeti za merilo uspevanju družbe, potem je naša družba izvrstno napredovala, kajti število udov se je v teku dobrih treh let podvojilo. Glavni odbor kakor pooblaščenec skupine vseh udov pa sme reči, da je vse dolžnosti svoje izpolnjeval, kolikor so mu razmere in denarne sile pripuščale. Nečemo naštevati, kolikokrat je glavni odbor svoj glas povzdignil v varstvo kmetijskih interesov in kolikokrat je on moralno vplival na razvoj kmetijskega napredka, ker vemo, da ne samo naši udje, ampak sploh na svetu udje raznih društev takega delovanja v obče ne pripoznavajo posebno. Ako ravno je naše družbe glavni smoter, kmetijstvo sploh podpirati ter v ta namen rabiti doneske udov, ki pristopajo k družbi iz domoljubja, vender daje družba udom svojim koristi, kakoršnih koli nobena druga v Avstriji. Ud kranjske kmetijske družbe dobiva brezplačno „Kmetovalca“ ali pa po znižani ceni „Novice“, ki prinašajo vse gospodarske članke. kakor „Kmetovalec“. Družbena drevesnica je tako urejena, da bode čez malo časa dobival vsak ud lepo vzgojeno, po dva metra visoko in po pet let staro drevje zastonj. Da je glavni odbor vse to dosegel, gotovo mu je v čast, zlasti ker on dobiva le polovico letnega doneska, drugo pa podružnice za se obdržé.

Vzlic temu smo prepričani, da ima glavni odbor še mnogo nalog zvršiti, za kar mu je dosedaj potrebnih sil primanjkavalo. Naše podružnice in udje sami svoje dolžnosti še vse premalo spolnjujejo. Ko bi ta dva faktorja živahneje delovala, korist in vpliv družbe bi bil še dokaj večji. Kakor glavni odbor ni z vsemi podružnicami zadovoljen, tako vemo, da tudi vsi udje niso z delovanjem glavnega odbora zadovoljni. Pravično kritiko svojega delovanja bode glavni odbor z veseljem na znanje vzel ter skušal zahtevam ustreči. Primeren kraj in čas za tako kritiko je pa občni zbor, tje naj pridejo vsi oni, ki niso zadovoljni z delovanjem glavnega odbora. Na občnem zboru imajo priliko svoje mnenje izraziti, glavni odbor pa more precej odgovoriti ali potrebna pojasnila dati.

Po pregovoru: Več oči, več vidi, želeti je mnogobrojne udeležbe pri občnem zboru tudi zato, da se čuje mnenje od več strani, da se stavijo predlogi o stvareh, katere glavnemu odboru ne morejo biti znane. Zagotoviti smemo, da na merodajnih mestih zelo čislajo prošnje in resolucije, sklenene v občnih zborih c. kr. kmetijskih družeb. Pravice, predloge staviti, pa nimajo samo podružnice, ampak tudi udi sami.

Letos imel bode občni zbor zvršiti mnogo novih volitev. Ako je splošno mnenje tako, da odborniki niso svojih dolžnosti spolnjevali, volite druge, vsaj je prilika tu. Naše mnenje je, da tega ni treba, gospodje, kateri letos iz odbora stopijo, zaslužijo vsi, da se v novič izvolijo. Enega novega odbornika je treba; voli naj se ta ali oni, v seje mora pridno zahajati. Gotovo hodi velik del uspeha kmetijske družbe na redne seje, ki jih ima vsak mesec in katere dosedaj niso bile nikdar nesklepčne.

Ker je važnost občnega zbora gotovo velika, zato pozivljemo vse one gospode ude, kateri se zborovanja lahko udeleže, da to storijo; vsaj naj pa v svoji podružnici na to delujejo, da bode podružnica imela zboru svojega zastopnika. Mnogobrojno obiskan občen

zbor naj pokaže, da se Slovenci krepko potezajo za napredek v kmetijstvu, katerega razcvitanje je najboljša podloga njih narodne bodočnosti.

Strešna lepnica (Dachpappe).

Varčnost je prvi pogoj gospodarstvu; zlasti poljedelec mora gledati na vsak krajcar, kjer si ga le more prištedeti. Taka prilika nudi se mu pri grajenji raznih gospodarskih stavb. Kdor more stavljeno si svrho doseči z najmanjšimi stroški, postopa sigurno racijonalno.

Svoje gospodarske stavbe krijemo z raznimi tvarinami kakor s slamo, s škrilmi, s skodlami, z opeko i. t. d., v novejšem času pa tudi s pridelki kemičnih tovaren, med ktere spada strešna lepnica. Govoriti hočem le o slednji ter naslikati nje prednosti.

1. Ker je streha, krita z lepnico, dokaj lažja od druzih streh, lahko za jakost spodnjega dela stavbi in stropila (cimpra) rabimo manjše mere. Ves les za stropilo sme biti šibkejši, tedaj tudi cenejši.

2. Streha sme biti manj nagnena kot druge strehe, da se more še po nji hoditi.

3. Pod tako streho shranjena je krma prav dobro, kajti ni se treba bati, da bi po zimi huda burja nanesla vse polno drobnega snega na krmo ter jo tako deloma pokvarila.

4. Po zimi, kadar se je naredil led na strehi, se pri kopnenju zgoraj ležečega snega snežnica sé streh, kritih z opeko, ne more odtekati in poišče vse špranje med opeko ter se solzi pod streho, kjer namoči najprej letvice (lajšte), na koje je opeka obešena, potem pa kaplja tudi na krmo, kojo smo spravili pod streho. Pri strehah, kritimi z lepnico, se nam tega ni bati.

5. Proti nevarnosti ognja je stavba mnogo bolj zavarovana, kot pa če je krita s slamo, kajti lepnica še ne zgori rada, ako se na ogenj vrže.

6. Strešna lepnica je proti drugim tvarinam, s kojimi krijemo strehe, mnogo cenejša, traja pa vendar mnogo let, ako se pazi na to, da se vsakih 6 let zopet prelika ali namaže, kakor bom pozneje omenil.

Ako mi je govoriti o nje slabih lastnostih, navesti bi moral le to, da je treba mnogo desek, s kterimi se mora najprej dotična streha prekriti in pa nje neprijetni duh prve 3 mesece po dovršeni stavbi, dokler solnčni žarki še niso pregnali vseh izhlapljivih tvarin iz lepnice.

Moral bi torej po vsi pravici strešno lepnico priporočati za kritje naših lahkejših gospodarskih stavb, kakor za lope, kozolce itd. Krije se sè strešno lepnico tako: Stropilo (cimper) sme biti, kakor smo prej omenili v vseh svojih delih mnogo šibkejše. Seveda je to zavisno od velikosti prostora, koji se ima kriti. Tako na pr. zadostuje pri malem obsegu, ako se napravi stropilo le iz „veznih tramov“ (a) pod. 33. in 34., iz „strešin“ (b) in iz „lemežov“ (špirovcev) (c), kteri so na vrhu skupaj zbiti. Da ostanejo slednji med postavljanjem stropila v svoji legi, treba jih je provizorično pritrditi skupaj z deskami.

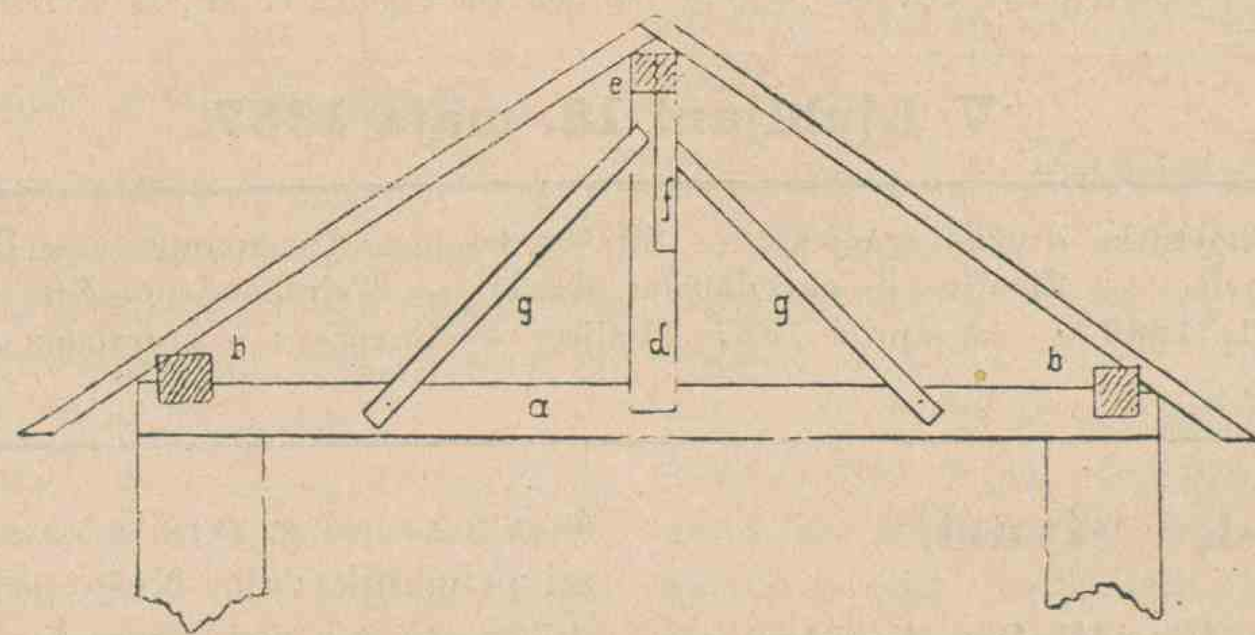

Podoba 33.

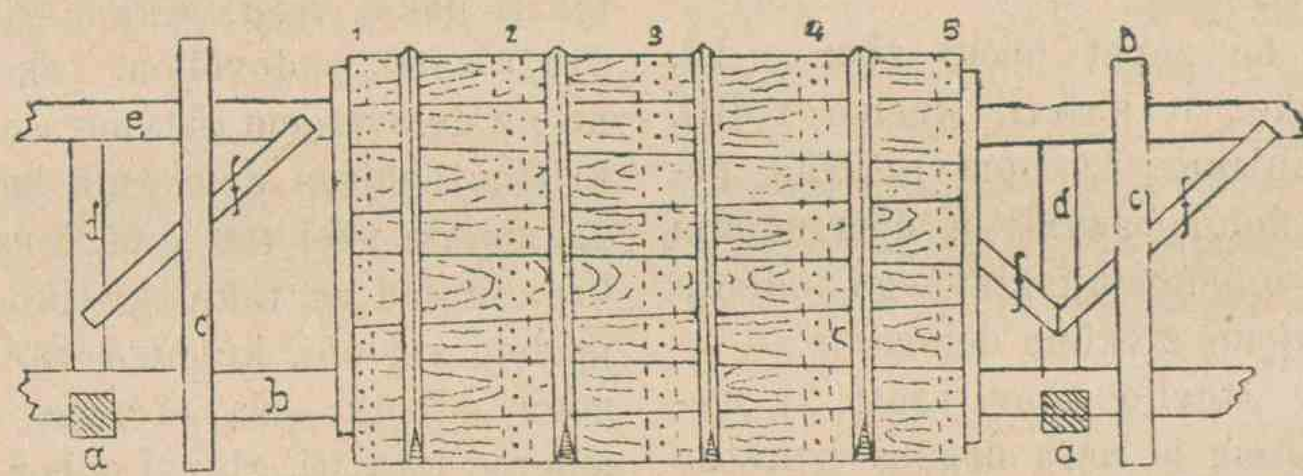

Podoba 34.

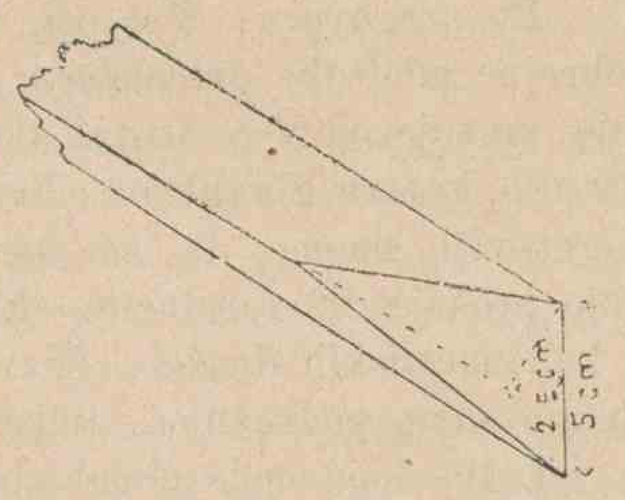

Podoba 35.

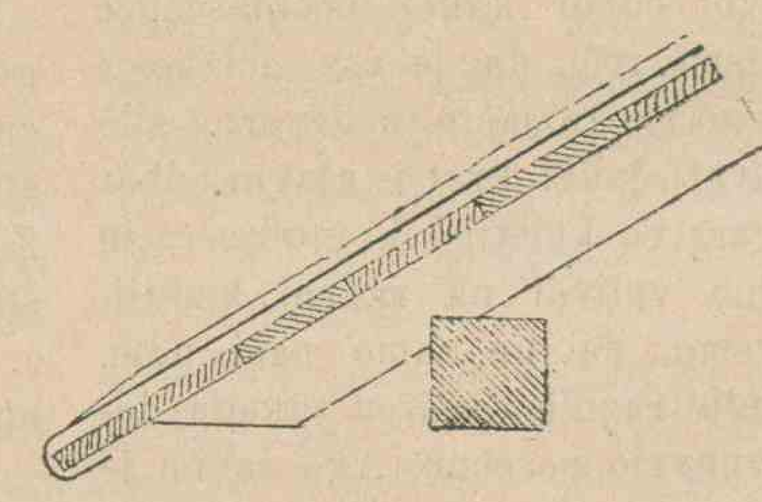

Podoba 36.

Pri večjih strehah treba je postaviti tudi „drevesa“ (d) sè „slemenom“ (e) in s „komolci“ (panti) (f), kar bode za navadne slučaje zadostovalo.

Ako hočemo pri nekoliko šibkih „veznih“ tramovih imeti večjo stanovitnost, da se ti v sredi preveč ne šibijo, treba je sredo veznih tramov tako olajšati, da se pritisk „dreves“ s „slemenom“ prenese s „podporami“ (g) proti koncema.

Lemeži (špirovci) razvrstijo se najbolje tako, da so po 3 čevlje ali 1 m eden od druzega oddaljeni. Kadar je postavljanje stropila zvršeno, lotiti se je obivanja lemežov z deskami. Ako smo, kakor prej navedeno, lemeže razpostavili po 1 m narazen, šlo nam bode obivanje z deskami, ktere so v lesni trgovini običajno 4 m dolge, hitro od rok, kajti vsaka deska segla bode čez 5 lemežov, namreč od srede prvega do srede petega, glej pod. 34.

Ni mi treba naglaševati, da naj se uporabijo v to svrho le deske s kako hibo, tako imenovane „škarte“.

Debelost ugaja najbolje 2 ⁄m za deske; smejo se pa uporabljevati tudi take po 1·5 ⁄m pri manjših stavbah.

Vsaka deska pritrdi se na lemež z 2 žebljema (Drahtstiften) glej pod. 34. Male špranje med deskami so brez pomena.

Ko je streha z deskami obita, prične se s pokladanjem lepnice. Pripravljene moramo imeti med tem uže „letvice“ (lajšte), ktere smo na enem koncu poševno porezali; glej pod. 35.

Strešna lepnica dobiva se navadno v tovarnah v zavitkih (Rollen). in vsak tak kos je dolg 10 m/, širok pa 1 m/.

Iz svoje skušnje morem priporočati, naj se ne uporabi ves tak kos neprerezan, kteri bi v navadnih slučajih segel od enega kapa čez sleme do druzega kapa in morda še čez. Prereže naj se v primerne kose. Tovarne, katere prodajajo strešno lepnico priporočajo razrezati jo v kose od 1—2 m/ dolžine in vsak višje položeni kos seže naj nekoliko (5—8 ⁄m) čez spodnjega. Zadostuje pa tudi, ako seže en kos od kapa malo pod sleme. Ozirati se je pri tem na to, da mora biti kos toliko daljši, da je môči lepnico pri kapu nekoliko (5—10 ⁄m) podvihati, glej pod. 36. Ako bi se potegnil kos lepnice od ene strani čez sleme na drugo, ne bi bilo mogoče ogniti se gubam, katere bi se napravile, kajti vsaka streha je nekoliko zategnena, kar lepnica hitro pokaže. Ko smo kose tako pripravili, pribije se prva letvica koje smo prej omenili, okoli 85 ⁄m od kraja. Prvi kos pokril bode torej 85 ⁄m strešne dolžine. Ostalih 15 ⁄m uporabiti se ima, da se lepnica ob robu priviha, tako kakor pri kapu. S 3—4 žeblji pritrdi se potem prvi kos lepnice, kojo smo položili od slemena do kapa na letvico. Podvihani del pa se takoj stalno pritrdi s pocinjenimi žeblji tako gosto, da so žeblji okoli 10 ⁄m oddaljeni drug od druzega. Taki žeblji se najbolje ob enem naroče iz tovarne.

Pritrjeni kos lepnice seže ob letvici do nje vrha. Potem se položi drugi kos in sicer tako, da seže po letvici čez prvega, pri drugi letvici pa do vrha le-te, na kojo se 3—4 žeblji pritrde, in se na to po prvi letvici pribije z žeblji 8—10 ⁄m gosto, tako, da žeblji primejo prvi in drugi kos lepnice. Tako se potem nadaljuje, najprej po eni, potem pa po drugi strani strehe. Pokrito je sedaj vse razen slemena. Sleme pa se pokrije s pokrivalom, koje mora seči čez spodnji del najmanj 8—10 ⁄m. Za pokrivalo uporabijo se dobro oni kosi, kteri so ostali pri razrezavanju velicih kosov. To pokrivalo pribije se tako, kakor smo velike kose pribivali.

Ko je streha vsa pokrita z lepnico, moramo jo še namazati z lepom imenovanim strešni lik (Dachlack). To pa tako le storimo. O lepem gorkem vremenu premažemo vso streho čez in čez s čopičem, kakeršnega rabijo zidarji za beljenje. Lepnica tekočino takoj použije. Pri tem mazanju pa je paziti na to, da se glavice žebljev, s kojimi smo lepnico, pritrdili dobro namažejo, da ne začnejo rjaveti. Omeniti mi je še, da se žeblji ne smejo pregloboko zabijati, ker bi se sicer lepnica lahko pretrgala. Ko je streha dobro namazana, potrese se z drobnim peskom „mlevko“, ki se kaj dobro prime namazane strehe ter lepnico varuje poškodovanja.

Namazevati se mora potem vsakih 5 do 6 let. Pri takem ravnanji ostane streha vedno v dobrem stanu.

Dobra strešna lepnica, katera bode za navadne slučaje zadostovala, dobiva se pri tvrdki: „Posnansky & Strelitz, Wien I. Maximilianstrasse Nr. 11,“ po 30 kr. 1 m/ in pri Fran Terčeku v Ljubljani.

Jos. Lenarčič.

Deset pravil, kako drevje rezati.

1. Čvrsto zdravje drevesno zavisno je največ od enakomerne razdelitve soka na vse veje.

2. Drevesna starost in zdravje zavisna sta največ od vednega ravnotežja med vejami in koreninami.

3. Sok sili kolikor mogoče navpik, od korenin proti vejam; soka je torej največ v vejah, ki kvišku rastejo, pri tem pa poševno rastoče veje škodo trpijo.

4. Sok naredi na kratko rezanem lesu daljše poganjke, kot pa na dolgo rezanem.

5. Sok skuša teči vedno proti koncu veje ali mladike, zato pa zadnji pop bolj zažene kot stranski.

6. Ako eno vejo ali mladiko odrežemo, okoristijo se s tem sokom, ki bi imel priti v odrezano vejo ali mladiko, druge veje in mladike.

7. Veje, v katere priteka mnogo soka, delajo največ lesa in malo sadja, ako pa malo soka vanje priteka, delajo pa veliko sadja in malo lesa.

8. Kolikor bolj je kroženje soka ovirano, temveč se naredi sadja.

9. Vsaka veja, kateri poganjke odstranimo ali odščipljemo, naredi z obilico soka svojega, ker ne more delati lesnih poganjkov, veliko množico rodnih vejic in rodnega popja.

10. Kolikor bolj silimo drevo roditi, toliko bolj ga slabimo; kolikor več na njim lesa vzgojujemo, toliko bolj ga krepimo. „Der praktische Landwirth“.

Gospodarske novice.

* **Na občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske,** ki bode v četrtek 26. t. m. dopoludne ob 9. uri v mestni dvorani v Ljubljani, gg. ude še enkrat opozarjamo. O zboru in programu govorimo na drugem mestu. Ker imajo gg. udje večkrat opravke v Ljubljani, blagoizvolijo naj vse tako urediti, da jim bode mogoče 26. v Ljubljano priti ter se zborovanja udeležiti. Na željo, od več strani izraženo, omenjamo, da pojde večina udeležencev po končanem zborovanju na obed v gostilno gospoda Ferlinca (k „Zvezdi“), kjer se običajno na dalje razmotravajo kmetijske zadeve v prijateljskem krogu.

---

*

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

57.

Madjarski kmet.

(Dalje.)

Oprava madjarskega kmeta je preprosta in cena, ali jako malerična. Možaki nosijo belo laneno srajco s širokima rokavoma, široke prtene hlače, ki so spodaj z resami obšite, in visoke škornje. Kedar gredó z doma, denejo ná-se suknen telovnik, ki je nagosto nabit z drobnimi cinastimi gombi. Po zimi, ali ob posebnih svečanostih obuvajo še ozke, ožnorane hlače iz take robe, iz kakoršne je telovnik, in ob slabem vremenu se ogrnejo z bundusom, to je, z dolgim plaščem iz ovčjih kožic. Pokrivajo se z malim, okroglim, črnim filcem, ki ima močno zavihane kraje, in za dolg črni trak vtaknejo pero. Ženske si krojijo obleko iz platna, katuna, volne, in čim bolj pisana je roba, tem bolj ugaja. Obutev nosijo skoro tako kot možaki.

Taka oprava se vrlo podaja madjarskim kmetom in kmeticam, ki so lepi, vitki ljudje, fino urezanega obraza in iskrih oči.

Najnavadnejša hrana madjarska je „goleš“, kakor mi pravimo, potem svinjina, tikve in razne močnate jedi. Pijó izborno domače vino, pa slivovec. Madjarke so dobre kuharice, to priznavajo tudi Poljaki, o katerih gré glas, da se samih Francozov ne ustrašijo v prirejanju okusnih jedi.

Kmetje madjarski se vsled svojih opravil razlikujejo tako jasno in določno, kakor nikjer drugej. Poljedelci so prvi, potem konjski pastirji ali čikoši, na to goveji pastirji ali guljaši, za temi ovčji pastirji, in naposled svinjski pastirji. Oglejmo si te pastirje. To so krepki, zdravi ljudje, utrjeni za vse nezgode na pusti. Zime so na Ogerskem zeló ostre, s snegom mede po nepreglednih planjavah, da je Bog pomagaj, po letu besné viharji, ki nosijo oster prah ljudem v obraz, in iz močarin puhtí nevarna kužnina. Ali pastirji madjarski se ne zmenijo dosti za te in take neprijetnosti. Po zimi stanuje pastir v vasi, na spomlad gré na pusto, kjer ostane do pozne jeseni; še le sneg in mraz ga pripodita nazaj v vas. Ti divji pastirji se ne brigajo za drugo, kakor za konje, govedo, ovce in prašiče. Kar je naši deci v mestu lesena igrača ali knjiga s podobami, tisto je sedemletnemu paglavcu pastirjevemu mlado jagnje ali prašiček.

Ker je živinarstvo na Ogerskem jako razvito in donaša znatnih dohodkov, toraj imajo tamošnji pastirji veliko večo veljavo, kakor njih tovariši po drugih pokrajinah.

Čikoš ali konjski pastir pase konje, navadno po 300 do 1000 glav. Plemiči in veleposestniki imajo svoje pastirje, in srenje tudi svoje. Veleposestniki imajo prav žlahtno žival, taka čreda je toraj mnogo vredna, in glavni pastir, ki mu jo zaupajo, ni in ne smé biti čisto navaden, površen in nepazljiv človek. Skoro vse leto je s čredo zunaj pod milim nebom, pase jo ondi, koder so mu odkazali. Čikoš je najrajše na konju, ker tako laglje nadzoruje in strahuje čredo. Kedar je treba konja privaditi ježi, on mora ta posel prevzeti, kar stane dosti truda, in je zeló nevarno. Madjar jako čisla čikoša, vzlasti še zategadelj, ker sodi tako, da mož brez konja sploh nič ne veljá; zato ti pešca prezira ali pomiluje. Ni moči povedati, kako predrzni so čikoši, kedar lové konje na pusti ali jih učé ježe. Kar je Araocu pustinja, tisto je madjarskemu čikošu pusta. On živí, jé, pije in tudi podremlje na konju. Hrana njegova je največ kruh in prekajen špeh. Obleka čikoševa je čisto preprosta, ali lahka. Debela srajca, široke prtene hlače, moder telovnik, visoke škornje z ostrogoma, pa okrogel klobuček s trakom in peresom, to je vsa oprava njegova. V roki nosi dolg bič. (Konec prih.)

Tajnikovo poročilo o delovanji „Matice Slovenske“

v dobi od 28. aprila 1886 — 13. aprila 1887.

(Konec.)

Premoženje znaša sedaj 51.203 gold. 27 kr. v gotovini in v obligacijah. Dohodki so lani znašali 8551 gld. 53 kr., stroški pa 7217 gold. 26 kr., prebitka tedaj 1334 gold. 27 kr. Dolg glavnici, ki se je zmanjšal za 933 gold. 78 kr., znaša sedaj še 8606 gold. 50½ kr. — Proračun kaže 6290 gold. 96 kr. dohodkov in 6080 gld. izdatkov, tedaj 210 gold. 96 kr. prebitka. — Tuje premoženje v društvenega odbora oskrbi znaša sedaj po prirastku 381 gold. 80 kr. v obrestih v skupni svoti 9216 gold. 92 kr. — Računski pregledniki so denarne knjige pregledali in našli vse v redu. Isto tako je imelo škontriranje blagajnice ob navzočnosti gg. blagajnika, obeh ključarjev in pregledovalca društvenih računov dné 5. t. m. ugoden vspeh.

Pri matičinih hišnih strankah se je zvršilo v zadnjem času nekoliko sprememb: eni je bilo treba stanovanje odpovedati, drugi pa najemščino zvišati. V bistvu je pa ostalo vse pri starem. Do prodaje hiše na Bregu ni prišlo, akoravno se je prijavilo več kupcev in nekateri z matičinimi pogoji niso bili močno navskriž. Odbor je pa vendar ostal pri prvotnem nazoru, pogojev ne več lajšati, ker ima hiša v resnici zahtevano vrednost. Običajne hišne poprave, ker v pretečenih letih nekoliko večje in važnejše, letos društvu niso prizadele toliko stroškov. Policijskih in sanitarnih hišnih naredeb, katere so prouzročili resni dogodki lanskega leta, se je Matica kot lastnica dveh večjih hiš strogo držala. — Društveni pravdni zastopnik je pri matičini upnici izposloval, da bo Matici od letošnjega leta počenši od dolga na hiši uknjiženega v znesku 2000 gold. plačevati mestu 5% le 4%, s čimer je društvu prihranjenih 20 gold. na leto.

Mimo dohodkov obeh društvenih hiš, ki so si pa uže leta in leta v bistvu vedno enaki, so glavni vir društvenih dohodkov doneski društvenih udov. Tu treba tedaj vedne pozornosti, da se število ne le ne krči, ampak tudi vekša, in sicer izdatno pomnožuje, da se društvu stari udje ne izneverjajo, mimo njih pa tudi novi pristo-

pajo. Gledé števila obrača se v zadnjem času od leta do leta na boljše. Lani je pristopilo društvu na novo 135 udov, odstopilo pa, ali z letnino zaostalo 83, tako da se je število letnikov pomnožilo iz predlanskega leta na lani za 52 in da se bo še močneje, ker je nekaj zaostalin sigurno še pričakovati. Kdor ne plača, ne dobi knjig, in tudi ne pride v imenik. Da bi se nabiranje pospešilo in o pravem času končalo, trebalo je več poverjenikov na to nekaterikrat opozoriti. Da drustvu ne odpadejo, treba je bilo tudi pogostokrat gledé iz ene dekanije v drugo preselivših se bivših članov njih nove poverjenike opomniti. Nekaj z društveninami zaostalih ustanovnikov je bilo na to opozorjenih, da so s parcijelnimi doneski delj časa še na dolgu. Več odličnejših letnih članov je poprosil odbor, naj pristopijo društvu kot ustanovniki; isto tako več odličnjakov, ki doslej niso bili udje, da se tako nadomesté po smrti prouzročene izgube med ustanovniki. Pozivi so bili vsaj deloma uspešni in doseglo se je toliko, da število ustanovnikov ne gre po rakovi poti. Tudi več druzih gospodov, poprošenih, naj bi podpirali naše društvo, je Matici pristopilo z letnimi doneski. Da se društvo jači in do dobrega ojači, treba vsestranske vspodbude, treba pred vsem marljivih in delavnih poverjenikov. Odbor uže stori svoje, da društvenike zadovoli, naj bi ga le občinstvo dobro podpiralo in še pridnejše po svojih poverjenikih pristopalo. V ljubljanski škofiji so ostale lanskega leta gledé društvenikov razmere precej nespremenjene: nič posebnega narastaja, nič primanjkljaja, isti precej ugodni stan. Tudi v lavantinski škofiji nič bistvenih sprememb; večina pri starem: le Žalec in Št. Lenart sta napredovala, Brežice pa in Št. Jurij nazadovala. Slabše je z goriško škofijo: napredka pač nikjer, pa nazadek v cirkniški, deloma celo v goriški, dalje v kanalski in šentpeterski dekaniji. V tržaško-koperski škofiji sta se skrčili črniška in tomajska dekanija, drugod je ostalo vse nespremenjeno. V krški škofiji vse pri starem, razven Beljaka in Pliberka, ki napredujeta. V sekovski škofiji vse pri starem. Drugod tudi tako, razven Zagreba, ki je napredoval. Vsled smrti, preselitve ali pa odpovedi dosedanjih poverjenikov, dobile so nekatere dekanije (Cerknica, Leskovec in Lašče na Kranjskem; Jarenina, Mozirje in Šaleška dolina na Štajerskem; Št. Peter na Goriškem in Beljak na Koroškem) nove poverjenike. Drugod so lokalne razmere zahtevale, da je bilo treba dekanije v več poverjeništev deliti (Radeče, Mokronog, Žužemperk in Žalec); nekaj mest je še vedno izpraznjenih, ker se doslej odboru še ni posrečilo dobiti primernih osob za poverjeništvo (Zavrč, Reka itd.).

Ker g. Murnik v zadnjem velikem zboru podeljenega mu odborništva ni vsprejel in tudi gg. Povše in dr. Pajek mestu njega v odbor pozvana, ker sta dobila od neizvoljenih največ glasov, nista hotela stopiti v odbor, je prevzel odborništvo vsled povabila odborovega gospod Tomšič, uže bivši odbornik. Med letom se je odpovedal odborništvu še gosp. Hribar. Dva odlična odbornika je izgubila Matica vsled smrti, to je velezaslužnega prvoritelja štajerskih Slovencev, državnega in deželnega poslanca Božidara Raića, ki je umrl tu v Ljubljani 6. avgusta lanskega leta, in pa neumornega izvrstnega sodelavca prof. Fran Erjavca, v svoji stroki nenadomestljivega, umršega 13. januvarja t. l. v Gorici nagle in nepričakovane smrti. Odbor je sklenil, da se imajo po njih izpraznjena mesta popolniti v prihodnjem rednem velikem zboru. Dalje je bila večina odborova za to, da ima vsako leto izstopiti ravno četrtina odbornikov, kakor je bilo običajno in se to naglaša v pravilih §. 12. V vseh dvomljivih slučajih odloči naj žreb.

Neizprosna smrt tudi v zadnji dobi našemu društvu ni prizanašala. Razven uže prej omenjenih dveh odličnjakov, B. Raića in Fr. Erjavca, kojih pogrebov se je Matica dostojno udeležila deloma po deputaciji, deloma tudi mnogobrojnejše, poklonivša jima vence, zgubila je Matica vsled smrti tudi še več ustanovnikov, letnikov, poverjenikov in sotrudnikov. Poleg Božidara Raića so umrli ustanovniki: državni in deželni poslanec, trgovec, posestnik in poverjenik Adolf Obreza v Cerknici 26. septembra 1886. l.; dekan in poverjenik Martin Šlibar na Vrhniki 22. februarija t. l.; posestnik Anton Froelich v Ljubljani 6. novembra 1886. l.; veleposestnik Fran Šentak na Vranskem 2. februarija t. l. in um. profesor Martin Valenčak v Celji 4. februarija t. l. Matica žaluje pa tudi ob gomili večjega števila letnih udov, zastopnikov vseh raznovrstnih stanov: duhovnikov, zdravnikov, uradnikov, učiteljev, posestnikov itd. Kolikor daleč segajo poročila poverjenikov in pa druga zasebna poročila, znaša njih število blizu 30. Vsem, posebno pa ustanovnikom, poverjenikom in duševnim podpornikom, bodi iz društva samega najblažji spomin!

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

Razprave o proračunu naučnega ministerstva.

Kakor smo uže v zadnji številki poročali o teh razpravah, bile so živahne; boja vdeležili so se v obilni meri tudi slovenski poslanci, in je trajala ta razprava šest dni, katerih bilo je celó nekaj večernih sej. — Položaj slovenskih poslancev v tej razpravi bil je, kakor ves čas Taaffejeve vlade, težaven, ker, akoravno spadajoči k večini, niso imeli nikakoršnega povoda, svojo zadovoljnost izrekati naučnemu ministru.

Govorila sta pri tem poglavji poslanca Šuklje in Klun; prvi govoril je z splošnega stališča in je imel kot prvi govornik z desnice celó prav neprijetno nalogo, predlagati v imenu desnice, da se v nasprotji s sklepom budgetnega odseka, sprejme za nameščenje druzega sekcijskega svetovalca potrebna svota. Zeló nehvaležno to nalogo rešil je govornik z veliko spretnostjo.

Poslanec Klun naletel je sicer jako neugoden čas, v torek v večerni seji, toda govor njegov bil je obsežen, dobro sestavljen in tako gladko in krepko govorjen, da mu je sledila vsestranska pohvala. — Ako je Šuklje po pravici šibal povikšanje učnine na gimnazijah in

pa neutemeljeno odlašanje slovenskih paralelk na Štajerskem in Primorskem, ter temu dodal še nekaj zasluženih udarcev po nekaterih znanih nemških agitatorjih na šolah ljubljanskih, držal se je Klun poglavitno grozovitosti pri ljudskem šolstvu na Koroškem in velikih napak, katere imajo ljudske šole na slovenskem Štajarskem in na Primorskem, oba govornika šibala sta tudi z zasluženo ojstrostjo naredbo, s katero je učni minister Gautsch dovolil, da bode edina državna obrtna šola na jugu, obrtna šola v Trstu pristopna samo Lahom, ker je vsled pritiska tržaških Lahonov dovolil, da bode na nji italijanščina izključni učni jezik.

V drugi seji, v torek dopoludne, govoril je prvi levičar Proskovetz, za njim naučni minister Gautsch, ki je Šukljeju odgovarjal v resnici nedostojno, dalje Moravan Začek, ki je levičarje in njihove načela šibal z izredno ojstrostjo; dalje Türk, Tonner, Bendel in poročevalec Matuš. Stvarne popravke pa so govorili Plener, župnik Weber in Nitsche.

Iz Türkovega govora omenjamo samo enega pa pomenljivega stavka. Potem, ko je govoril o požidovanji šol in trdil, da naučni minister bržčas misli, da ni olikan, kdor ni požiden, imenoval je Gautscha „sfingo“ in nadaljuje: „Ako pa mi Nemci nismo v stanu rešiti danih nam zastavic, naj bode gospod naučni minister vsaj tako dober, da nas ne požre, temveč požre naj gospoda ministerskega predsednika (veselost), kar sem naravno izrekel kot priliko in ne v pravem pomenu besede. (Nova živa veselost.) — Ta izrek cika na znane namene Gautschove, da bi postal ministerski predsednik. — Enako zanimiv bil je stvarni popravek župnika Weberja, kateremu je v začetku seje minister Gautsch sicer v priliki pa zato ne menj žaljivo očital slabo razumnost. — Weber je rekel: Gospod naučni minister je bil tako ljubeznjiv, meni pokloniti odlomek jutranjozemske poezije, rekel je (se ve da v nemščini):

„Le mladiki je umljivo,
Kar cvetica govori.
Marsikdo čitava liste,
Toda jih razumel ni“.

Na to stvarno konstatujem (potrjujem), da gospod naučni minister ni razumel, mi odgovoriti tudi le na eno samo mojih trditev ter jo ovreči in jaz izrekam, da gospodu naučnemu ministru ne pripoznam ne pravice in ne zmožnosti, o moji razumnosti soditi.

Omeniti imamo dalje še dogodbe, katera se je v tej seji pripetila med govorom Bendelnovim.

Kako c. kr. profesor Bendel o sedanji vladi sodi, kaže začetek njegovega govora, ki se glasi: „Visoka zbornica! Kakor sem glasoval zoper dispozicijski zaklad, tako bom glasoval tudi zoper vsako drugo točko državnega proračuna. — — Jaz se ne morem odločiti, tej vladi privoliti tudi ne solda ne!

Dalje reče govornik: Moja nezaupnost zoper to vlado — tega nikakor ne prikrivam — zadeva vsakega njenih členov.“

No, in ta Bendel omenja proti koncu govora tudi Samhaberjevih pesmi, ki so bile prepovedane v vseh šolskih knjižnicah Kranjske, kakor je memogredé omenjal prejšnji dan poslanec Šuklje in pri tej priliki izreče Bendel: ravno danes došlo je poročilo, da je deželni šolski svet razsodil to stvar za Samhaberja povoljno.

Preden je Bendel to omenjal, mignil je minister Gautsch dr. Weitlofu (ki je prejšnji dan izrekel, da on in stranka njegova nima nikakoršnega političnega interesa na osebi naučnega ministra) ter mu pokazal eno listino izmed svojih aktov, potem bližal se je Weitlof po ovinkih Bendelu in mu tam med govorom predložil listek, tako, da so poslušalci, ki so tudi opazovali dogodbe v dvorani, imeli ministra po pravici na sumu, da je ta sam opoziciji preskrboval gradivo zoper ono, kar se je očitalo nemškim profesorskim agitatorjem v Ljubljani. — Te dogodbe bile so povod h konečni opazki Klunovega govora istega dne zvečer, v katerih omenja, da mu je sicer znano, da je poslanec Bendel, c. kr. profesor v Pragi, da mu je dalje znanó, da je tako hud nasprotnik sedanje vlade, pa to mu ni bilo znano, da bi on vodil tudi vložni zapisnik pri c. kr. naučnem ministerstvu, da bi tako mogel vedeti, kakošne poročila tje dohajajo. Konečno misli, da bode morebiti naučni minister, ki je pri svojem nastopu javil, kako strogo bo pazil na uradno tajnost, ali pa oni poslanec z levice (Weitlof), ki je včeraj trdil, da je njegova stranka zgubila politični interes za osebo naučnega ministra, vedel o tem kaj povedati. — Daljne razprave te seje in pa one druzega dneva podajale so odgovore na pritožbo slovenskih poslancev: tako je zagovarjal Fuss znano trojico ljubljanskih velikonemških profesorjev, Korošec Gohn gonil je staro pesem, kako potrebna je nemščina koroškim Slovencem in kako jo zahtevajo vedno sami, ako dohajajo nasprotne prošnje, povzročujejo jih taki ščuvači, kakor današnji govornik (Klun).

Približno tako govorili so primorski Lahoni Luzatto, Burgstaller in Hohenlohe. Ako bi človek samo te govore čital, moral bi soditi, da je vse obrekovanje, kar se govori in piše o lahonski irredenti na Primorskem, in da so vsi znani čini njeni, počenši o poskušenem napadu Oberdankovem in vse slednje tožbe zarad veleizdajstva, da je vse to izmišljeno.

Slovenci pač nismo tako pozabljivi, kakor taki gospodiči mislijo in kakor je pozabljiv videti tudi naš naučni minister, akoravno je nekaj ljudi, ki ne neha hvalisati „fenomenalno nadarjenost“ njegovo.

V dopoldanski seji 11. maja govorili so Lueger s hudem osebnem napadom na poslanca Exnerja „drazega“ dvornega svetovalca za lesno obrt. V obrambo zoper ta napad oglasili so se Matscheko, Vrabec in Exner sam. Dalje sta govorila Fuss in Siegel in dalje nemec s Češke O. Pollak s predlogom: naj se Anastaziju Grün-u v Ljubljani napravi spominek na državne stroške, in naš poslanec Hren s predlogom: naj se v prihodnji državni proračun postavi podpora 400 gld. za Glasbeno matico, za letos pa naj se ji dá primerna podpora. Dalje so govorili k po-

glavji bogočastja: Pichler, Pscheiden, ta v izvršitev postave o dopolnenji kongrue, dalje minister Gautsch, Lorenzoni, Kopicinski in Waibel.

Pri naslovu 11. „Ustanove in doneski za namene katoliškega bogočastja“ pa Kovalski in Lueger.

V večerni seji tega dneva govorili so pri naslovu „Visoke šole“: Luzato, Pscheiden, Menger, Gautsch in Beer.

Dne 12. maja pričela se je seja s tem, da je predsednik Smolka na zahtevanje Klunovo, ki je govoril tudi po naročilu Šukljejevem „k redu pozval“ Luzatto-a, ki je govornikoma očital „sumičenje“ in „obrekovanje“, predsednik je utemeljeval svoje karanje s tem, da se niti v Klunovem niti v Šukljejevem govoru ne nahaja ničesar, kar bi utemeljevalo tako očitanje. Na zahtevanje Luzattovo pa se je potem k redu pozval tudi Klun, ker je zahtevajoč „klic k redu“, memogrede rekel: „morebiti, da je tako (kot Luzattovo) govorjenje navadno v tržaškem mestnem zboru. — Dalje je predsednik še k redu pozval Pichlerja, ki je povodom jezikovne razprave v gosposki zbornici očital škofom, da so izdajice svojega naroda.

Pri razpravi sami govorili so: Derschatta, Nitsche, Coronini, Gautsch, Kovalski, Sturm in poročevalec Matuš.

Dne 13. maja, postavilo se je pred budgetno razpravo, poročilo odseka za pogodbo z Ogersko

o novi kvotini postavi.

Ker je to poročilo tako nenadoma hitro prišlo na dnevni red, bila je razprava v primeri z važnostjo predmeta zelo kratka.

Poročevalec bil je Javorski in govornika bila sta Plener in Poklukar. — Plener razpravljal je cele kope številk, s katerimi se je računalo in kako bi se dalo v prihodnje računati, in je tako temeljito obdelal denarsko-tehniško stran vprašanja v dve uri trajajočem zanimivem govoru.

Za njim govoril je dr. Poklukar blizo eno uro. On je marsikaj tega na kratko dopolnil, kar jo obširno Plener razpravljal. V svojem govoru omenjal je, da bi se razmera kvote zračunala v razmeri 45 : 55% ako bi se za podlago vzela narodnost vojakov, katere uno- in tostranske dežele dajejo k skupni vojni, in vojna z mornarico prizadeva ravno veliko večino vseh skupnih potrebščin. — Dalje kazal je govornik, kako od leta do leta postaja bolj negotovo računanje kvote, ako se za podlago jemljejo dohodki iz posrednih in neposrednih davkov. Zato bo treba seči po drugačem načinu računanja. Tu se ponuja v prvi vrsti računanje na podlagi vseh dohodkov ali pa vseh stroškov, kakor se kažejo v obestranskih državnih proračunih oziroma računskih sklepih. Računanje pokazalo je govorniku, da bi na tej podlagi kazala razmera 38—40% proti 62—60%.

Kar je izraženo v prvem naznalu (nunciju) naše kvotne deputacije, to je ozir na vse te faktore in se ne dá ometavati. Ker pa se nikakor ni dalo doseči boljšega, sprejelo se je nespremenjeno dosedajno stanje. Govornik omenjal je potem tako zvan precipuum 2% za vojaško pokrajno, omenjal pri tej priliki zopet vtelesenja Marijindola in Šumberka k deželi Kranjski. Jedro vsega pa je bilo v drugi polovici govora, ko je govornik odgovarjal na vprašanje: Kaj nam treba storiti, da sedaj v resnici previsoka kvota v prihodnje postane za nas znosna. — Odgovor se je glasil: Glejmo, da ne zaostajamo za Ogersko tudi v prihodnje, glejmo, da ojačimo našo gospodarsko in s to tudi davčno moč. Kot sredstva v to svrho priporočal je:

a) povzdigo splošne omike,
b) izrekoma obrtni poduk,
c) povzdigo obrtnij in trgovine pri izdelavanji novih cest in železnic,
d) povzdigo kmetijstva potom meloracij, osuševanja močvirjev, vredjenja rek in potokov.

Konečno zaklical je govornik levičarjem: poprimite se enkrat pravičnosti, pustite take narodne zdražbe, kakor je bil boj zoper zadnjo Pražakovo jezikovno naredbo, poprimimo se vsi složno dela za povzdigo našega gospodarstva in tako nam bo vsaj v 10 letih, ako ne prej, mogoče izreči, toliko kvoto imamo, imamo pa tudi moč plačevati jo. (Krogi desniški sprejeli so govor z glasno pohvalo.)

Naši dopisi.

Iz Kamnika 12. maja. — Včeraj bilo je naše mesto v veliki nevarnosti. V tovarni za smodnik ali prav za prav v onem oddelku, kjer se čisti soliter, nastal je vsled neprevidnosti delavca, ki je imel popraviti kotel, nagloma velik požar, kateri je vničil vse zaloge solitarja v srednjem oddelku dotičnega poslopja. Požar nastal je krog 11. ure dopoludne, nagloma prihitela je na pomoč domžalska požarna bramba in krog 2. ure popoludne došla je uže na pomoč brzojavno klicana ljubljanska požarna bramba.

Nevarnost za gasilce in za kamniško mesto bila je zeló velika, ker je v istem poslopji, kjer je gorelo, bilo spravljenega 28.000 centov žvepla. Izrečena je bila beseda enako za gasilce, kakor za meščane, naj bežé, kar morejo, ako se vname žveplo. Vsled tega bilo je vse na begu proti Mengišu, nastala je strašanska zmešnjava: otroci iskali so starišev in narobe, v hišah pustili so zakurjena ognjišča s kosilom pri ognji. V kočijah, na lojtrah in na ročnih vozovih odvažali so otroke in bolnike, na kratko vse se je balo najhujšega, ako bi se zaloga žvepla vnela. K sreči zabranili so to neumorno delujoči gasilci. Kmalu po dveh popoludne bil je ogenj toliko ukroten, da se izrekoma po došli ljubljanski parni brizgalnici ni bilo bati več razširjenja ognja. — K sreči bile so vsega skupaj poškodovane samo 4 osebe in nevarno samo eden.

Čujemo, da bode dr. Poklukar, državni poslanec za kamniško mesto, vlado interpeliral o tej zadevi in da je

v ta namen zadnje dni prišel domu, preskrbeti si za interpelacijo potrebnega, zanesljivega gradiva.

Iz Ljubljane. — **Političen položaj za nas Slovence** se ni spremenil. Naši poslanci nadaljujejo svojo borbo za narodne pravice in za povzdigo gmotnega blagostanja. Minister Gautsch pa do sedaj ni storil ničesar, kar bi kazalo, da hoče postati soglasni člen sedanje vlade. — Celó nasprotno kaže obširno poročilo iz državnega zbora v današnjih „Novicah“, da ga levičarji po vsi pravici štejejo med svoje.

— **Za svetovalca deželne vlade kranjske** imenovan je A. Schemerl, ki je dosedaj služboval na Primorskem. Zadnji čas kot svetovalec c. kr. namestništva tržaškega, prej pa v Tolminu.

— **Osobne vesti.** — Zaročil se je, kakor čujemo, g. Egon baron Winkler, stareji sin gospoda deželnega predsednika, z gospico Samasovo; enako gosp. A. Čapek, koncipist v Celji z gospico Grasselli jevo, hčerko ljubljanskega župana.

— **Vreme** bilo je med trijaci deževno, in tako minulo je brez slane. Polje in travniki, ki so bili prej uže zeló potrebni dežja, so sedaj prav dobro zamočeni in trava je izredno lepa. V nedeljo vsula se je v Ljubljani toča, katera je zelenjad na vrtih predmestij poškodovala. — Enako poročilo o toči sred prejšnjega tedna došlo nam je s Krškega.

— **„Zvončeki“** imenuje se nova pesmarica za mladino, katero je zbral učitelj Anton Brezovnik, založil pa Kleinmayr v Ljubljani. V knjigi, tiskani v mali osmerki, nahaja se na 356 straneh, 254 najpriljubljenejših pesmi — domoljubnih in narodnih s posebnim ozirom na mladino našo. — Cena knjigi trdo vezani je 1 gold. 30 kr. — Gotovo so „Zvončeki“ dobro došli vsem našim narodnim krogom!

— **Konec šolskega leta** na ljubljanski gimnaziji bode dne 9. julija, kakor čitamo v uradni „Laib. Ztg.“.

— **Smrkovi konji v Ljubljani**, ki se jih je nekaj našlo in usmrtilo, dali so povod za vse stroge naredbe zoper razširjenje te bolezni.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja — V ponedeljek pričela se je v državnem zboru razprava o državnem proračunu — finančnega ministerstva. Minister Dunajevski poprijel je besedo takoj za prvem govornikom, za drugim govornikom sprejet je bil konec razprave, potem sta govorila glavna govornika in poročevalec. — Nadaljevala se je razprava tudi v večernih sejah včeraj in predvčeranjem in — danes (sredo) pričeti se ima proračun trgovinskega ministerstva in pa dodatni železniški kredit, pri katerem bodo levičarji zopet poskušali svoje moči.

Najmlajši hči ministerskega predsednika grofa Taaffe-ja, 12letna grofica Klementina, umrla je minulo nedeljo večer za škrlatinko. — Pomenljiva novica, pomenljiva za ves naš položaj, izrekoma tudi za prihodnjost Slovencev prihaja nam z Dunaja gledé Moravske. Deželni zbor Moravski bo v kratkem razpuščen. Ministerski svet je sklep storil že in kakor čujemo soglasno in ima v kratkem zadobiti Najvišje potrjenje. S tem korakom popravi se stara moravskim Čehom prizadeta krivica, po kateri so bili, akoravno jih je v deželi $^3/_4$ vsega števila, vsled enostranskega volilnega reda, v svojem deželnem zboru v manjšini. Chlumecky-Sturmovega gospodarstva na Moravskem bode s tem korakom konec, kakor se nadejamo za zmiraj. — Danes zboruje gosposka zbornica ter bo sklepala o stroških za zgradbe v tržaškem pristiši in pa o postavi kvote za skupne avstrijsko-ogerske potrebščine.

Ruska. — Car in carica odpeljala sta se minulo nedeljo z obema sinoma cesarjevičem Nikolajem in velikim knezom Jurjem — s Petrogada v deželo Donskih kozakov, z namenom, da bi se jim bil danes carjevič na svoj 19. rojstni dan, kot njihov najvišji glavar v Novočerkasku, glavnem mestu te dežele predstavil. Prejšnje čase so si kozaki volili svojega glavarja in vodja, sedaj pa je v to zbran vsak carjevič. Najvažnejši del vojne kozakov je oni Donskih kozakov, ki šteje 60 kojniških polkov, topničarjev in nekaj pešcev.

Francoska zbornica pričela je včeraj razpravo o poročilu Pelletan-ovem vsled zahtevanja ministerskega predsednika samega, ker hoče razpor z budgetnim odsekom gledé onega, kar se da prištediti, kar prej dognati. Vlada je namreč privolila, da se proračun stroškov zniža za kakih 12 milijonov, budgetni odsek pa zahteva, da se zniža za 40 milijonov, ter prepušča vladi, da odloči pri katerih točkah se to more zgoditi.

Angleška. — V starašinski zbornici opozorjal je lord Denman navzoče lorde, da bode treba, dolžino govorov v parlamentu omejiti, kakor se to godi praktičnem načinom v postavodajnih zborih druzih dežel. To bilo bi priporočiti tudi v angleškem parlamentu.

Ministri in drugi člani tajnega državnega sveta naj bi smeli o važnih predmetih govoriti kolikorkoli dolgo, drugi členi pa naj bi ne smeli dalje govoriti, kot en četrt ure. Lord Denman vložil je v tej zadevi predlog, kateri se je takoj sprejel v prvem branji.

Grška. — Dné 16. zbrala se je v zbornica; rešila je 35 načrtov postav, med temi trgovinsko pogodbo z Avstrijsko-Ogersko. — S Canee se poroča, da je tje dospelo 3000 mož turške vojne. Turki trpinčili so kršanske prebivalce, pa bili so za to kaznovani. Vsled tega se je deloma poleglo splošno vrenje, vendar pa še ni nevarnost odstranjena, da bi se ne pričel upor, kakoršnega se Turki že boje dalj časa.

Telegram „Novicam“.

Z Dunaja 18. maja ob 2. uri 50 minut popoludne.

Dalmatinski poslanec Pavlinovič je danes ob dveh popolunoči za jetiko umrl v Podgori pri Makarski.

Odgovorni vrednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.